בס"ד, כ"ח חשוון התשפ"ז

בכורות נ"א – פדיון בשווה כסף, אחריות על הפדיון ופי שנים בירושה

שאלות:

1. ברק רוצה לשלם פדיון הבן בתבואה. זה מותר?

פדיון בשווה כסף

המשנה הקודמת אמרה שכולם (פדיון הבן, קנסות שונים וכו') נפדים בכסף או בשווה כסף חוץ מהשקלים, והגמרא שואלת למה המשנה חוזרת ואומרת "כולם בשקל הקדש במנה צורי", והרי כבר הזכירה את זה בתחילת המשנה, וזה מוסב על כל הפרטים שבמשנה! הגמרא עונה שהחזרה נצרכת עבור אונס ומוציא שם רע שלא כתוב בהם "שקלים" אלא "כסף", כי בתחילת המשנה מוזכר מנה צורי, אבל לא מוזכר שקל הקודש, ולכן ייתכן שמשלמים בהם דינרים צוריים, שזה כאמור רבע של סלע בלבד, והמשנה משמיעה שלומדים אותם מהשאר, כסף קצוב מכסף קצוב כמו שלמד **רב אסי**.
הגמרא מביאה ברייתא שמתייחסת לדין של המשנה שכולם נפדים בכסף ושווה כסף. הברייתא אומרת שחוץ מהשקלים, גם במעשר שני ובראיון צריך מטבע דווקא.

- שקלים כי מחליפים אותם למטבעות זהב גדולים (דרבונות) ולא לשווה כסף, כי מטבעות לא כפופים להוזלה ויוקר של השוק, כדי שההקדש לא יפסיד.
- מעשר שני, כי כתוב "וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ", ו"וְצַרְתָּ" מלמד שצריך כסף עם צורה.
- והראיון (שתי מעות כסף שקונים בהן עולת ראייה ברגל), ו**רב יוסף** שנה את הטעם שלא יביא גוש כסף מלא סיגים לעזרה, ואז ימכרו לו תמורתו עולה פחות טובה מאשר אם יביא מטבע מזוקק (תוספות).

2. אבי רוצה לפדות את בנו תמורת העבד שלו. זה אפשרי?

במה אפשר לפדות בכור אדם

המשנה אומרת שלמרות שאמרנו שאפשר לפדות בכור אדם בכסף ושווה כסף בכל זאת לא פודים לא בעבדים ולא בשטרות (חוב שיש לו על אחרים) ולא בקרקעות ולא בהקדשות.
הגמרא שואלת בסוף העמוד שברור שלא פודים בהקדשות, כי הן לא שלו! ועונה שהמשנה מתכוונת שהקדשות לא נפדים בכל אלו.
הגמרא אומרת שהמשנה היא לא כדעת **רבי**, שאמר שפודים בכל דבר חוץ מהשטרות. **רבי** דורש בדרך של "ריבוי ומיעוט": "וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ (תִּפְדֶּה)" מרבה, "בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים" ממעט, ו"תִּפְדֶּה" מרבה. ככה מרבים הכל, וממעטים רק את הדבר הרחוק ביותר מכסף, השטרות, שאין להם שווי עצמי.
חכמים דורשים בדרך של "כלל ופרט וכלל": "וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ" כלל, "בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים" פרט, ו"תִּפְדֶּה" כלל. לומדים רק דברים כמו הפרט, כלומר מטלטלים ששווים כסף בעצמם, ולכן יצאו קרקעות (לא מטלטלים), ועבדים (שהושוו לקרקעות) ושטרות (מטלטלים שאין גופם ממון).
רבינא שאל את **מרימר**: הרי ברציעת אוזן עבד עברי **רבי** לומד בכלל ופרט וכלל שרוצעים רק

בכלי מתכת, ואילו **רבי יוסי בר' יהודה** מרבה כל דבר שנלקח בידי! ועונה שכן, בדרך כלל רבי דורש כלל ופרט, אבל כאן הוא דורש כמו **תנא דבי רבי ישמעאל**: כמו שראינו במסכת חולין, כששני כללים סמוכים ואחריהם פרט ("וּפָדוּיָו... תִּפְדֶּה" ואחריו "כֶּסֶף"), זה ריבוי ומיעוט.
חכמים סוברים ש"כמו שאומרים בארץ ישראל", מניחים את הפרט בין שני הכללים ודורשים בכלל ופרט.

3. יוסי כתב לכהן שטר שהוא חייב לו פדיון בנו. האם בנו פדוי?

שטר חוב והחזרת הפדיון

המשנה אמרה שאב שכתב לכהן שטר שהוא חייב לו חמישה סלעים חייב לשלם, אבל גם אחרי התשלום בנו לא פדוי, ועליו לתת חמישה סלעים נוספים לפדיון. והכהן רשאי להחזיר לו את מה שקיבל עבור השטר. **עולא** אמר שמדין תורה בנו באמת פדוי כשישלם את השטר, אבל חכמים גזרו שלא, שמא יאמרו שפודים בשטר.
שונה המשניות שנה לפני **רב נחמן** ברייתא ש"בנו פדוי לכשיתן", ו**רב נחמן** אמר שזו דעת **רבי יוסי בר' יהודה** (ויש אומרים **רבי אלעזר בר' שמעון**), אבל **חכמים** אמרו שהבן לא פדוי, וההלכה היא שגם אחרי תשלום השטר הבן לא פדוי.
הברייתא אומרת שאם האב נתן לעשרה כהנים בבת אחת שהניח לפניהם חמישה סלעים והלך, או בזה אחר זה שלכל אחד נתן חצי סלע, או שהכהן לקח את הכסף והחזיר לו חזרה, הבן פדוי. וכך היה מנהגו של **רבי טרפון** הכהן. **רבי חנינא** הכהן גם היה רגיל להחזיר את הכסף, וראה אבא שהיה הולך ובא לפניו כדי שהוא יחזיר לו את הכסף, ואמר לו: "לא נתת נתינה גמורה, זה דבר רע, ולכן בנך לא פדוי".

4. כסף הפדיון שהפריש רון אבד בדרך לכהן. האם עליו לשלם שוב?

אחריות על כסף הפדיון

המשנה גם אמרה שהמפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו כל עוד לא נתן את הכסף, כי כתוב בתורה לאהרון הכהן "וְהָיָה לְךָ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה": רק כשהכסף אצל הכהן הבן פדוי. למרות שהמשנה למדה מפסוק, הגמרא שואלת מנין לנו, ו**ריש לקיש** אמר שלומדים בגזירה שווה "עֵרֶךְ" "עֵרֶךְ" מערכין, שחייבים באחריותם, ו**רב דימי** אמר בשם **רבי יונתן** שלומדים מהפסוק "וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם" בגזירה שווה "רֵיקָם" "רֵיקָם" מעולת ראייה, שחייבים באחריותה, כי אסור להיראות ריקם, והיא לפחות כמו נדר.
רב פפא הקשה שהמשנה כבר הביאה פסוק, וכי צריך פסוק כמקור לפסוק! והסביר שדברי **ריש לקיש** ו**רב דימי** נאמרו על תחילת המשנה, שאם הבן מת אחרי שלושים יום, האב חייב לתת אף שלא נתן. **ריש לקיש** לומד מערכין, שמי שאמר "ערך פלוני עלי" ופלוני מת, חייב לתת, ו**רב דימי**, בשם **רבי יונתן**, לומד מעולת ראייה שגם אם האב מת אחרי שהתחייב בפדיון, יורשיו חייבים לשלם.

5. אורי הבכור ירש עם אחיו. האם יקבל פי שניים גם בירושה שאביהם עתיד היה לרשת?

פי שנים בנחלת הבכור

בסוף הדף המשנה הבאה אומרת שהבכור נוטל פי שנים בנכסי האב, אבל לא בנכסי מילוג של האם, ולא בשבח (מה שהנכסים השביחו אחרי מות האב לפני החלוקה), ולא בראוי (רכוש

שהיה עתיד לבוא לאב בירושה ועדיין לא הגיע אליו) כמו במוחזק (מה שכבר היה בידי האב). והדין הזה נאמר גם על האשה בכתובתה שלא נוטלת שבח שלאחר מות בעלה, על הבנות שלה שהבעל התחייב במזונותיהן (רש"י, ותוספות חולקים שמדובר על מזון בנותיו היתומות לאחר מותו) ועל היבם שלא נוטל מחלק אחיו את השבח שלאחר מות האב: והמשנה חוזרת על הדין שכולם לא נוטלים בשבח ובראוי כבמוחזק.